

AAOIFI ALTIN STANDARDI VE TÜRKİYE FİNANSAL PİYASALARINA ETKİSİ

AAOIFI Gold Standard and its Impact on Turkish Financial Markets

RECEP ÇAKAR

Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü,
İslami Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı, Çorum, Türkiye

Asst. Prof., Hitit University Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of
Finance and Banking, Department of Islamic Banking and Finance, Corum, Turkey

recepcahar@hitit.edu.tr

orcid.org/0000-0002-4069-7653

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Makale Türü /Article Types: Research Article

Geliş Tarihi /Received: 09 Ağustos 2021

Kabul Tarihi/Accepted: 03 Ekim 2021

Yayın Tarihi/Published: 30 Aralık 2021

Doi: Doi: <https://doi.org/10.14395/hid.980895>

ATIF/CITE AS:

Çakar, Recep, "AAOIFI Altın Standardı ve Türkiye Finansal Piyasalarına Etkisi", Hitit İlahiyat Dergisi,
(Aralık/December 2021) 20/3

İNTİHAL/PLAGIARISM:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.
Copyright © Published by Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Hitit University Divinity Faculty,
Çorum, Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hid>

AAOIFI Gold Standard and its Impact on Turkish Financial Markets

Abstract

Throughout history, gold has had an important place in economic life. Used as a means of payment for a long time in the monetary system, gold later became stability, safe haven, the economic power of states, and the most important investment tool. It is also a means of payment, savings, and investment in the Islamic world with a population of 1.7 billion today. However, the financialization of the economic system in the world has made it obligatory for individuals, businesses, and their states to keep up with the system. In the Islamic world, after the 1950s, in the states that gained their independence from the yoke of imperialism, with the increase in production, growth, development, and value of oil, the investment and financing instruments and institutions that can be integrated into the modern economic system have found themselves again. Gold, which is an investment tool for both individuals, businesses, and states, has gained a new dimension with the accounts opened within the banks within the financialization system. The debate on whether gold accounts opened in banks is permissible for various reasons has been going on for a long time. Due to these discussions, people invest in physical gold but refrain from using a more liquid and safe tool through the banking system. While these discussions were ongoing, the Accounting and Supervision Agency for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) issued the Standard on Gold and Gold Transactions at the end of 2016 and decided that gold accounts are permissible as long as various conditions are met before banks. The results of this decision, there have been changes, especially under the mattress called as gold to the banking system integration with the accelerated banks within the gold account the amount of the investor and the amount of Islamic Cooperation is reflected particularly in the Organization member states immediately to the economic system in Turkey.

With Gold and Gold Transactions by AAOIF Rules for Standards, immediately after the publication of the 3500 tons of physical gold on the market in Turkey gold to be brought into the system and the gold market of efforts to stimulate the economy are recorded (gold accounts, under-based rental certificates, gold, and bonds, etc.) has begun. The studies yielded results in 2018 and were made available to the member banks and customers of which a Gold Transfer System has been established by Takasbank. With the Gold Transfer System, gold banking is primarily aimed at attracting savings kept

in the form of gold to the economy, increasing the amount of savings in the country through financial markets, and preventing waste.

Once accepted gold standard for the study that there is a significant increase in the gold account of the participation banks in Turkey and illustrates how a performance is examined in this regard. The reflex in the gold accounts of the gold standard before and after the publication was determined by the Mann Whitney U Test, one of the non-parametric tests. The study concludes that the gold deposits of about 10 billion per year between 2010-2016 increased by 21 times over 4 years in Turkey it said it reached 210 billion TL. On the other hand, it can be stated that on a quantity basis, the gold level in the banking system reached 135 tons, and the enterprises partially achieved their purpose. In addition, it was concluded that participation banks had approximately 2 times better performance in terms of gold per branch compared to conventional banks before and after the publication date of the standard. In addition, it has been revealed that after the publication of the standard, a significant increase was achieved in gold accounts in participation banks and gold accounts of conventional banks. However, the expectation of an increase in gold accounts of participation banks compared to conventional banks before and after the publication of the standard could not be confirmed and it was concluded that there was no significant difference. When the results are evaluated together, it can be said that although participation banks are superior in terms of gold accounts per branch compared to conventional banks, they have not been successful enough in explaining the relevant standard since the date the gold standard was published and they could not evaluate the relevant advantage in their favor.

Keywords: AAOIFI, Finance and Banking, Participation Banks, Gold Accounts, Conventional Bank.

AAOIFI Altın Standardı ve Türkiye Finansal Piyasalarına Etkisi

Öz

Tarih boyunca altın ekonomik hayatta önemli bir yere sahip olmuştur. Parasal sistem içinde uzun bir dönem ödeme aracı olarak kullanılan altın daha sonraları bir istikrar, güvenli liman, devletlerin ekonomik gücü ve en önemli yatırım aracı haline gelmiştir. Günümüzde 1,7 milyar nüfusa sahip İslam dünyasında da ödeme aracı olma, birikim ve yatırım aracı olma özelliği de taşımaktadır. Ancak dünyadaki ekonomik sistemin giderek finansallaşması bireylerin, işletmelerin ve devletlerin de sisteme ayak uydurmalarını zorunlu hale getirmiştir. İslam dünyası da 1950'lerden sonra emperyalizmin

boyunduruğundan sıyrılarak bağımsızlığına kavuşan devletlerde üretimin artması, büyüme, gelişme ve petrolün değer kazanmasıyla modern ekonomik sisteme entegre olabilecek İslami prensiplere bağlı yatırım ve finansman araçları, kurumları yeniden kendini bulmuştur. Gerek birey, işletme gerekse devletler için yatırım aracı olan altın finansallaşan sistem içerisinde bankalar bünyesinde açılan hesaplarla yeni bir boyut kazanmıştır. Bankalarda açılan altın hesaplarının çeşitli gerekçelerle caiz olup olmadığı tartışması uzun bir zaman süregelmiştir. Bu tartışmalardan dolayı insanlar fiziki altına yatırım yapmakta fakat bankacılık sistemi vasıtasıyla daha likit ve güvenli bir araç kullanmaktan geri durmaktadır. Bu tartışmalar sürerken İslâmî Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI), 2016 yılı sonunda Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar Standardı'nı çıkararak bankalar nezdinde çeşitli şartlar yerine getirildiği sürece altın hesaplarının caiz olduğuna karar vermiştir. Bu kararın sonuçları İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkelerinde özellikle Türkiye'de ekonomik sisteme hemen yansyarak özellikle yastık altı diye tabir edilen altının bankacılık sistemine entegrasyonu hızlanmış bankalar bünyesinde altın hesaplarıyla yatırımcı miktarına ve tutarında değişimler yaşanmıştır.

AAOIFI tarafından Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar Standardı'nın yayınlanmasının hemen sonrasında Türkiye'de piyasadaki 3.500 ton fiziki altının sisteme kazandırılması ve altın piyasasının kayıt altına alınarak ekonomiyi canlandırması için çalışmalar (altın hesapları, altına dayalı kira sertifikaları ve altın tahvili vb.) başlamıştır. Çalışmalar 2018 yılında sonuç vererek Takasbank nezdinde Altın Transfer Sistemi kurulmuş üye banka ve müşterilerinin kullanımına sunulmuştur. Altın Transfer Sistemi ile birlikte Altın bankacılığında en başta, altın şeklinde tutulan tasarrufların ekonomiye çekilmesi, mali piyasalar vasıtasıyla yurt içindeki tasarruf miktarının artırılması ve israfın önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada ilgili altın standardı kabul edildikten sonra Türkiye'de altın hesaplarında artışın anlamlı olup olmadığı ve katılım bankalarının bu konuda nasıl bir performans sergilediği incelenmiştir. Altın standardının yayınlanma öncesi ve sonrası altın hesaplarındaki refleks Non parametrik testlerden Mann Whitney U Testi aracılığıyla tespit edilmiştir. Çalışma sonucuna göre Türkiye'de 2010-2016 yılları arasında yaklaşık 10 milyar TL olan altın mevduatlarının 4 yılda 21 kat artarak 210 milyar TL düzeyine ulaştığı söylenebilir. Diğer taraftan miktar bazında da bankacılık sistemindeki altın seviyesi 135 tona ulaşarak girişimlerin kısmen amacına ulaştığı ifade edilebilir. Ayrıca katılım bankalarının konvansiyonel bankalara göre şube başına altın hesabı noktasında standardın yayınlanma tarihinden önce ve sonrasında da yaklaşık 2 kat daha iyi performansa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında standardın yayınlanmasından sonra katılım bankalarındaki altın hesap-

larında da konvansiyonel bankaların altın hesaplarında da anlamlı bir artış sağlandığı ortaya konulmuştur. Ancak katılım bankalarının altın hesaplarında standardın yayınlanması öncesi ve sonrasında konvansiyonel bankalara göre artış beklentisi teyit edilememiş, anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Çıkan sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, katılım bankaları ne kadar konvansiyonel bankalara göre şube başına altın hesapları noktasında üstün olsalar da altın standardı yayınlandığı tarihten itibaren ilgili standardı anlatmakta yeterince başarılı olamadıkları, ilgili avantajı kendi lehine değerlendiremedikleri söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: AAOIFI, Finans ve Bankacılık, Katılım Bankaları, Altın Hesapları, Konvansiyonel Banka.

Giriş

İnsanlığın ilk çağlarından itibaren altın vazgeçilmez bir maden olarak hayatın içinde yer almıştır. Altın, sınırlı rezervlere sahip olması, dayanıklı bir madde olması, işlenmesinin kolay olması ve alternatifinin olmamasından dolayı günümüze kadar değerini korumuştur. Bu süreçte takı, tasarruf aracı, değişim aracı ve yatırım aracı olarak kullanılmış son dönemde de yatırım aracı olma özelliği giderek artan bir hal almıştır¹. Günümüzde bir istikrar, güvenli liman, devletlerin ekonomik gücü ve en önemli yatırım aracı haline gelmiştir.

İslam medeniyetinin ortaya çıkmasından itibaren de İslam dünyasında da ödeme aracı olma, birikim ve yatırım aracı olma özelliği de taşımaktadır. Ancak dünyadaki ekonomik sistemin giderek finansallaşması bireylerin, işletmelerin ve devletlerin sisteme ayak uydurmalarını zorunlu hale getirmiştir. İslam dünyasında 1950'lerden sonra üretimin artması ve petrolün değer kazanmasıyla modern ekonomik sisteme entegre olabilecek İslami prensiplere bağlı yatırım ve finansman araçları yeniden kendini bulmuştur.

Dünya altın konseyine göre merkez bankalarınca rezerv edilen yaklaşık 35 bin ton altın bulunmaktadır. ABD 8133 tonla 1., Almanya 3.363 tonla 2. ve IMF 2.184 tonla 3. sırada yer almaktadır. Türkiye ise merkez bankası rezervi olarak 583 tonluk rezervle 12. sıradadır².

İslam dünyasında İslami finansal kuruluşlar ekonomik sistemlerin çarkları haline gelmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Malezya ve Türkiye başta olmak üzere birçok Müslüman ülkede İslami finansal araç çeşitliliği ve bu finansal araçlara yapılan yatırım tutarı artmış, küresel İslami finans hac-

¹ Emir Kaan Cengiz, "Lidya "Altın Ülke" Türkiye Altın Piyasaları", *Uluslararası Katılımlı Altın, Gemoloji ve Kuşumculuk Sempozyumu*, Selcen Doğan (Manisa: Salihli Belediyesi Kültür Yayınları, 2015), 145-147.

² World Gold Council, "Monthly Central Bank Statistics" (Erişim: 30 Ocak 2021).

mi 3 trilyon seviyesine ulaşmıştır³. İslami finansal kuruluşlar noktasında en önemli kurum olan katılım bankacılığı Türkiye’de kurulduğu 1984 yılından itibaren büyük gelişim göstermiştir. 2021 yılı itibarıyla sektörden aktif büyüklüğü noktasında %7,2 pay, toplanan fonlardan ise % 9,3 pay almış durumdadır⁴.

Bu süreçte yatırım aracı olan altın finansallaşan sistem içerisinde bankalar bünyesinde açılan hesaplarla yeni bir boyut kazanmıştır. Ekonomik sistemin giderek finansallaşması ile sosyo-ekonomik değişiklikler altında fiyat dalgalanmalarını arttırmış ve diğer yatırım araçlarıyla karşılaştırıldığında onu daha güvenilir bir konuma ulaştırmıştır⁵.

Bankalarda açılan altın hesaplarının çeşitli gerekçelerle caiz olup olmadığı tartışması uzun bir zaman süregelmiştir. İnsanlar altına yatırım yapsa da bu tartışmalardan dolayı bankacılık sistemi gibi daha likit ve güvenli bir araç kullanmaktan geri durmuşlardır. Bu tartışmalar sürerken İslâmî Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI), 2016 yılı sonunda Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar standardını çıkararak bankalar nezdinde çeşitli şartlar yerine getirildiği sürece altın hesaplarının caiz olduğuna karar vermiştir.

Literatür incelendiğinde altının tarih boyunca sürdürdüğü serüven, altının ülkeler/işletmeler/bireyler için taşıdığı önem ve finansal piyasalar ve finansal piyasalardaki önemi, borsaya/emtia piyasasına etkisi, üretime/millî gelire etkisi gibi konular fazlaca işlenmiş ve değerlendirilmiştir⁶. Çalışmamızda ise giderek daha da önemli hale gelen altının Türkiye’de finansallaşan piyasa içinde daha reel kalabildiği bir ortamda konvansiyonel banka ve katılım bankaları nezdinde açılan hesaplardaki durumları değerlendirilmektedir. Özellikle 2016 yılında AAOIFI tarafından kabul edilen altın standardı ile bankalar nezdinde belli şartlarda caiz kabul edilen altın hesaplarının katılım bankaları ve konvansiyonel bankalardaki hesaplarda meydana getirdiği değişiklikler değerlendirilerek ve katılım bankalarının konumu açıklığa kavuşturulacaktır.

³ Melik Kamışlı vd., “Bölgesel İslami Hisse Senedi Endeksleri Arasındaki İlişkilerin Analizi”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 13/13 (Eylül 2017), 574.

⁴ İstanbul Ticaret Odası, “Katılım Finansında Küresel Fırsat” (Erişim: 07 Şubat 2021).

⁵ Ayla Avcı. “Enflasyon ve Döviz Kurlarının Altın Fiyatlarına Etkileri: Türkiye ve Dünyada Altın ve Kuyumculuk Sektörü”, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi* 6/14 (Ağustos 2019), 31.

⁶ Hasan Tahsin, “Altın’ın Yeni Hareketleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 9/54 (1932), 1380., Mustafa Canbaz - Mustafa Suner, “Bankalarda Altın Karşılığı Açılan Mevduat ve Kredi Hesapları İle Bazı Cari İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi”. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/3 (Eylül 2019), 307., Kamışlı vd. “Bölgesel İslami Hisse Senedi Endeksleri Arasındaki İlişkilerin Analizi”, 574., Cengiz, “Lidya Altın Ülke Türkiye Altın Piyasaları”, 145-147., Mete Akçakın, “Bankalarda Açılan Altın Depo Hesabından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilme Esasları”, *Vergi Raporu Dergisi* 181 (Ekim 2014), 28., Emrullah Dumlu, “Fikhî Açıldan Altın Hesabı”, *Journal of Islamic Law Studies* 20 (Ekim 2012), 237.

AAOIFI'nın altın standardını kabul etmesi ile birlikte Türkiye'de bankacılık mevzuatında yapılan düzenleme ile standardın etkisi ortaya konulacaktır.

Ülkemizde 1989 yılında Türk parası kıymetini koruma hakkındaki kanun ile birlikte altın depo hesapları kullanılmaya başlanmıştır⁷. 2016 yılında AAOIFI tarafından yayınlanan altın standardı ile birlikte Türkiye'de altının bankacılık sistemine kazandırılması için çalışmalar başlatılmıştır. 2018 yılına gelindiğinde teşvik edici adımlarla (altın hesapları, altına dayalı kira sertifikaları ve altın tahvili vb.) beraber bankalarda bulunan altın hesapları 135 ton seviyesine ulaşmıştır. Bu süreçte 4,5 ton yastık altı diye ifade edilen altın sisteme kazandırılmıştır. Dünya Altın Konseyi verilerine göre Ülkemize 3.500 ton yastık altı altın olduğu düşünüldüğünde sisteme kazandırılacak büyük bir potansiyelin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁸

TC Kalkınma Bakanlığı'nın Orta Vadeli Kalkınma Planı kapsamında 'Altın bankacılığı başta olmak üzere, altın şeklinde tutulan tasarrufların sisteme çekilmesi için çeşitli mekanizmalar geliştirilecektir' Maddesi gereği mali piyasalar vasıtasıyla yurt içindeki tasarruf miktarının artırılması ve israfın önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için yapılan çalışmalar sonucunda altın bankacılığı prensibi çerçevesinde Altın Transfer Sistemi (ATS) Temmuz 2018 tarihinde kurularak üye banka ve müşterilerinin kullanımına sunulmuştur⁹.

Takasbank İstanbul bünyesinde oluşturulan ATS aracılığıyla banka ve müşteriler diğer banka ve müşterileri adına açılan altın depo hesaplarına en az 1 gram olmak şartıyla altın transfer işlemi gerçekleştirebilmektedir. İlgili transferlerin gerçekleştirilebilmesi için ise üye bankaların Borsa İstanbul kataloğunda %100 fiziki karşılık olmak kaydıyla altın bulundurmaları gerekmektedir. Bu zorunlulukla AAOIFI tarafından belirlenen altın standardının fiziki karşılık şartı sağlanmış olmaktadır.

Ülke insanımız birikimlerini altın olarak (altın bilezik, altın zincir, çeyrek altın, beşbiryerde gibi) değerlendirme eğilimindedir. Böylesine bir potansiyelin 3500 ton olduğu düşünüldüğünde ülkedeki ekonomik faaliyetlerin ve yatırımların mahrum kaldığı değer büyük seviyelere ulaşmış durumdadır. Böylesine bir potansiyelin ekonomik sisteme kazandırılması için mevzuatsal düzenlemeler, özendirici faaliyetler ve reklamlar önem arz etmektedir.

1. Yöntem ve Veri Seti

AAOIFI tarafından 2016 yılında yayınlanan altın standardı ve bu düzenleme ile birlikte Türkiye'de Takasbank bünyesinde ATS kurulması sonrası

⁷ Ünal Somuncuoğlu, "Bankalarda Açılan Altın Depo Hesapları", *Hukuk Köprüsü* 3/6 (2014), 427.

⁸ Takasbank, "Altın Transfer Sistemi Hizmetleri" (Erişim: 03 Şubat 2021).

⁹ Takasbank, "Altın Transfer Sistemi Hizmetleri".

bankalar nezdinde altın hesaplarında önemli bir artış gerçekleşmiştir. Türkiye’de altın hesaplarında artışın anlamlı olup olmadığı ve katılım bankalarının bu konuda nasıl bir performans sergilediği incelenmiştir. Altın standardının yayınlanma öncesi ve sonrası altın hesaplarındaki değişim Non parametrik testlerden Mann Whitney U Testi aracılığıyla tespit edilmiştir.

İki grup arasındaki ilişkilerin anlamlılıklarının sınanmasında kullanılan t testi parametrik bir analiz tekniğidir, ilgili analizin ilk şartı serilerin normal dağılım şartını sağlamasıdır. T testi, gruplar arasındaki ilişkileri sınanırken grupların ortalama verilerini kullanır. Mann-Whitney U testi de t testi gibi gruplar arasındaki ilişkilerin anlamlılıklarını sınamakla birlikte t testinden farklı olarak parametrik olmayan grupları test etmede kullanılır¹⁰. Ayrıca grup ortalamaları yerine grup değerlerinin sıralı halini dikkate alarak medianlarını karşılaştırarak işlem yapar¹¹. Grupların normallikleri test edilirken basıklık ve çarpıklık değerleri ile Kolmogorov-Smirnova Shapiro-Wilk testi kullanılır. Çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde (-1 ile +1 aralığında) ise normal dağılım sağlanmış olur, aksi halde normal dağılımdan bahsedilemez. Ayrıca Kolmogorov-Smirnova Shapiro-Wilk test sonuçlarında olasılık değeri (P) 0,05’in altında olması durumunda da normal dağılımdan bahsedilemez¹².

Çalışmada AAOIFI tarafından 2016 yılında yayınlanan altın standardı ve bu düzenleme ile birlikte Türkiye’de Takasbank bünyesinde ATS kurulması sonrası altın hesaplarında konvansiyonel bankaların ve katılım bankalarının performanslarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmek için TC Merkez Bankasınca ilan edilen altın depo hesapları istatistik verileri kullanılmıştır. 2016 öncesi ve sonrası dönemi karşılaştırmak için veri setine ulaşılabilen 2015 3. çeyrek 2020 3. çeyrek altın depo hesap tutarları (TL) kullanılmıştır¹³.

¹⁰ Murat Düzer – Saime Önce, “Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST’te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (Aralık 2017), 637.

¹¹ Graeme Ruxton, “The Unequal Variance t-test is an Underused Alternative to Student’s t-test and the Mann-Whitney U test”, *Behavioral Ecology* 17/4 (Ağustos 2006), 688.

¹² Düzer vd. “Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST’te İşlem Gören Şirketler için Karşılaştırmalı Bir Analiz”, 637.

¹³ TC Merkez Bankası. “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi” (Erişim: 27 Ocak 2021).

Tablo 1: Katılım ve Konvansiyonel Banka Altın Hesap Tutarları ve Şube Sayıları

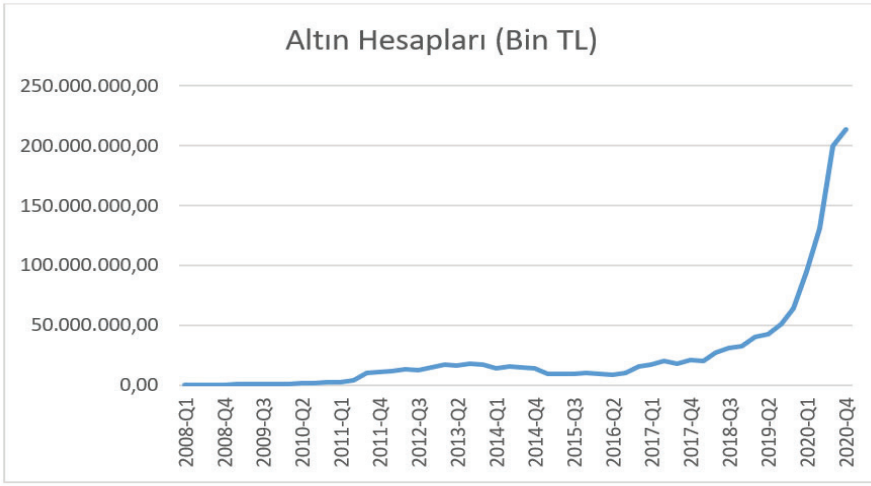
	KATILIM	ŞUBE	ALTH/ ŞUB	KONVAN- SİYONEL	ŞUBE	ALTH/ ŞUB	ORAN
Eyl.15	1.694.715	1.051	1.612	7.513.394	11.162	673	2,395520059
Ara.15	1.794.164	1.078	1.664	8.747.724	11.071	790	2,106372403
Mar.16	1.617.713	1.093	1.480	11.374.846	11.064	1.028	1,439620277
Haz.16	1.503.900	1.125	1.337	7.974.102	10.909	731	1,828814229
Eyl.16	1.668.968	941	1.774	9.259.738	10.863	852	2,0807
Ara.16	3.037.299	958	3.170	14.184.940	10.660	1.331	2,382603304
Mar.17	3.256.579	972	3.350	15.561.207	10.635	1.463	2,289757907
Haz.17	4.137.058	989	4.183	18.639.173	10.602	1.758	2,379339851
Eyl.17	3.646.003	1.000	3.646	17.070.069	10.534	1.620	2,249961356
Ara.17	4.357.018	1.031	4.226	19.458.877	10.432	1.865	2,265585697
Mar.18	4.397.033	1.039	4.232	20.061.881	10.393	1.930	2,192368002
Haz.18	6.264.042	1.064	5.887	26.745.226	10.415	2.568	2,292588107
Eyl.18	8.389.367	1.092	7.683	31.156.121	10.383	3.001	2,560271532
Ara.18	8.404.855	1.121	7.498	32.593.997	10.337	3.153	2,377833864
Mar.19	10.408.633	1.127	9.236	40.485.594	10.287	3.936	2,346702328
Haz.19	10.584.583	1.137	9.309	42.468.899	10.234	4.150	2,243301768
Eyl.19	14.547.281	1.150	12.650	51.185.242	10.163	5.036	2,511661752
Ara.19	17.645.765	1.177	14.992	63.987.202	10.067	6.356	2,358690604
Mar.20	24.835.916	1.186	20.941	94.535.916	10.030	9.425	2,221772514
Haz.20	34.806.048	1.192	29.200	130.417.918	10.000	13.042	2,238933511
Eyl.20	49.078.970	1.223	40.130	196.630.538	9.944	19.774	2,029453621

Katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların altın hesapları performans değerlendirmesi için her iki bankanın çeyrek bazlı toplam altın hesap tutarları ve şube sayıları tespit edilmiştir. Ayrıca her çeyrek dönem için katılım bankalarında ve konvansiyonel bankalarda şube başına düşen altın hesabı tutarları hesaplanmıştır. Çeyrek dönem bazında şube başına altın hesapları, altın standardının yayınlanması sonrasında ve öncesinde olacak şekilde 2016 öncesi dönem/sonrası dönem olarak ayrıştırılmıştır. Katılım bankalarının ve konvansiyonel bankaların ilgili dönem öncesi ve sonrası performanslarında anlamlı değişiklik olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile test edilmiştir. Ayrıca katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların karşılıklı olarak performanslarında farklılıklar olup olmadığı, katılım bankası şube başına altın hesabı ve konvansiyonel banka şube başına altın hesabı oranları arasındaki fark Mann-Whitney U testi ile de test edilmiştir.

2. Bulgular

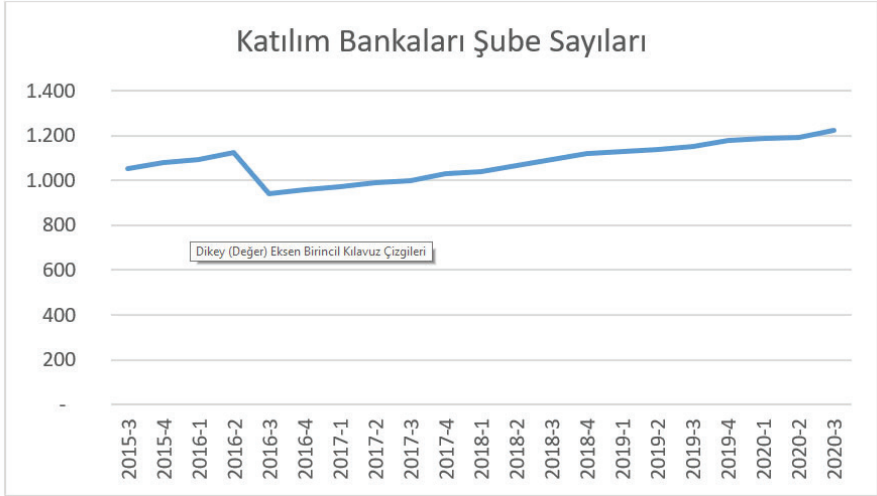
Bu kısımda 2008 dünya ekonomik krizinden sonra Türkiye'deki konvansiyonel ve katılım bankalarındaki altın hesapları yakından incelenecektir. Altın hesaplarında yıllar itibariyle yaşanan değişiklikler grafikler yardımıyla değerlendirilecek, bankaların şube sayılarındaki değişiklikler ve şube başına altın hesapları performansları karşılaştırılacaktır. Ayrıca AAOIFI tarafından yayınlanan altın standardı ve Türkiye'de 2018 yılında yapılan düzenleme ile ATS'nin katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar açısından etkileri incelenecektir.

Grafik 1: Türkiye'de Bankalardaki Altın Hesapları Tutarı

Grafik 1 incelendiğinde; Türkiye'de 2008 sonrası altın hesaplarındaki değişimin incelenmesi için 2008-2020 dönemi bütün bankalardaki altın hesapları grafiği yukarıda gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde 2008-2016 yılları arasında neredeyse stabil olarak kalan altın hesapları 2016 yılından sonra 2019 yılına kadar büyük bir artış gösterdiği özellikle 2019 yılında trendin artarak devam ettiği gözlenmektedir. 2016 yılına kadar altın hesapları ortalama 10 milyar TL düzeyinde gerçekleşmişken 2016-019 döneminde ortalama 40 milyar TL ve son olarak 2020 dördüncü çeyreğinde 213 milyar TL düzeyine ulaşmıştır.

Grafik 2: Katılım Bankaları Şube Sayıları

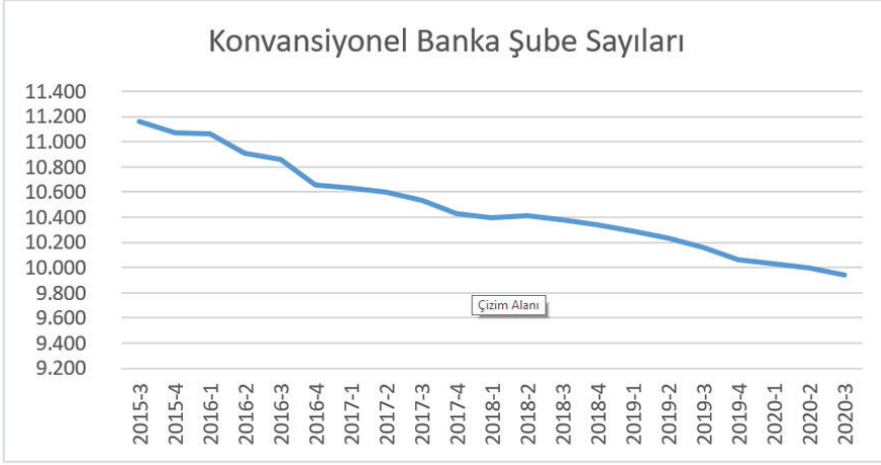

Grafik 2 incelendiğinde 2015 yılından 2016 yılının 2. çeyreğine kadar (1125 şube) katılım bankalarının şube sayılarında artış trendi olduğu 2016 yılı 3. çeyreğinden sonra 2016 sonuna kadar şube sayılarında düşüş gözlenmektedir. Bu düşüşün ilgili dönemde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından faaliyet izni sonlandırılan bir katılım bankasından kaynaklandığı söylenebilir¹⁴.

2016 yılından sonra katılım bankaları şube sayılarında düzeni olarak bir artış trendi gözlenmektedir. İlgili artışın kamu bankalarının (2015 yılında Ziraat Katılım Bankası, 2016 yılında Vakıf Katılım Bankası ve 2019 yılında Emlak Katılım Bankası) kurularak (1223 şube) faaliyet izinlerini alması ve şubeleşmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

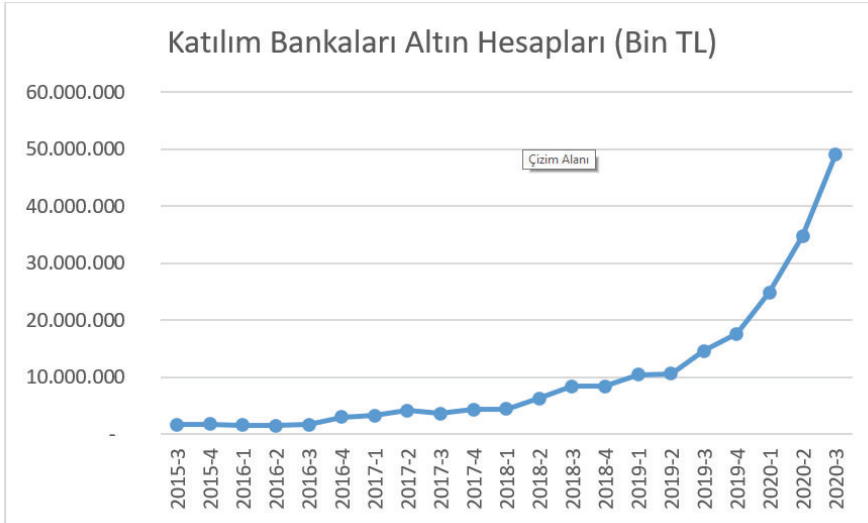
¹⁴ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu. "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı" (Erişim: 10 Şubat 2021).

Grafik 3: Konvansiyonel Banka Şube Sayıları

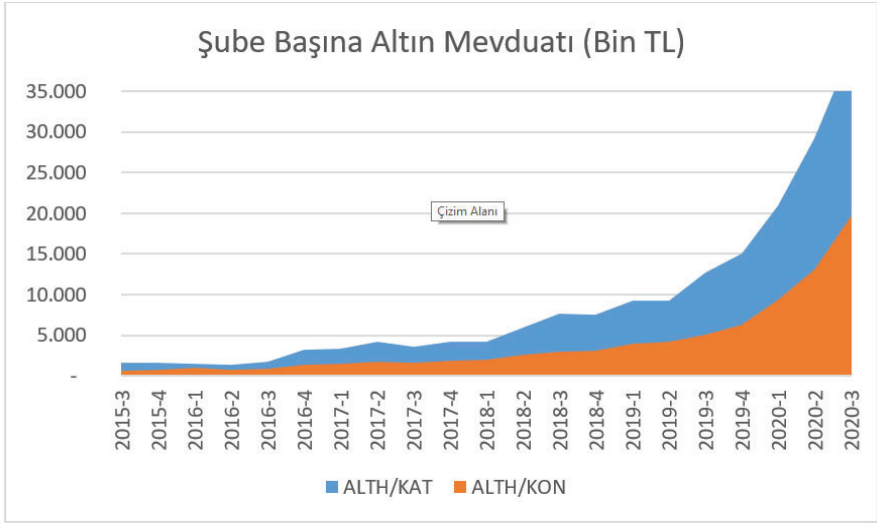
Grafik 3 incelendiğinde konvansiyonel bankaların şube sayılarında düzenli olarak azalış trendi olduğu söylenebilir. İlgili dönemde katılım bankalarının şube sayılarında yaşanan artış trendinin, katılım bankalarının 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi olduktan sonra pazardan aldığı payda yaşanan artıştan ve katılım bankaları ile ilgili yapılan mevzuat düzenlemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Grafik 4: Katılım Bankaları Altın Hesapları

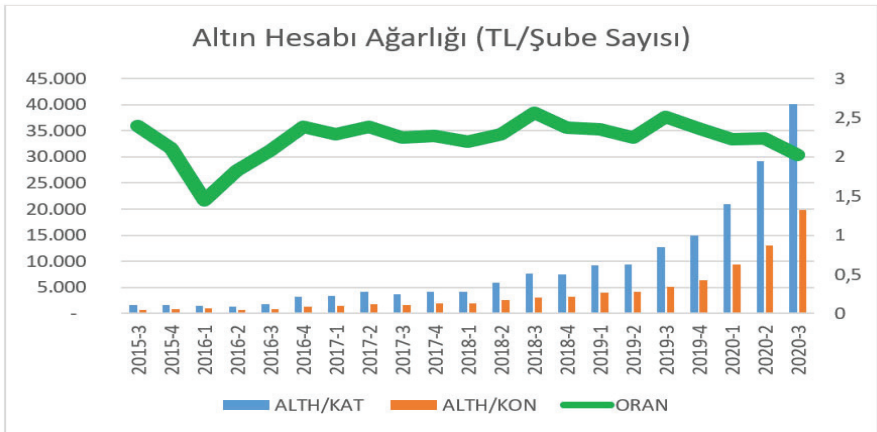
Grafik 4 incelendiğinde katılım bankaları altın hesaplarında 2015-2016 çeyrek dönemlerinde ortalama 1,5 milyar TL düzeyinde olan altın hesaplarının 2016 yılından sonra artışa geçtiği ve 2020'nin son çeyreğinde 50 milyar TL düzeyine ulaştığı söylenebilir. Yaşanan 35 katlık artışla katılım bankaları toplam altın hesaplarının % 25'ine sahip olmuştur.

Grafik 5: Katılım ve Konvansiyonel Banka Şube Başına Altın Hesabı

Grafik 5'te konvansiyonel ve katılım bankalarının şube başına altın hesapları incelenmiştir. Şube performans verileri altın hesaplarındaki genel artışa paralel olarak artmış olup 2020 yılı sonunda konvansiyonel bankalarda şube başına 20 milyon TL seviyesine ulaşmıştır.

Grafik 6: Katılım Bankası Konvansiyonel Banka Şube Performansları

Grafik 6 incelendiğinde şube başına performans noktasında katılım bankalarının konvansiyonel bankalara göre 2015-2020 döneminde ortalama 2,5 altın/TL hesabına sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Tanımlayıcılar			İstatistik	Standart Hata
ALTH/ŞUB	Ortalama		8961,912772546930000	2194,091364149870000
	95% Ortalama Güven Aralığı	Alt Sınır	4385,118386968790000	
		Üst Sınır	13538,707158125100000	
	5% Kırpılmış Ortalama		7682,507724993820000	
	Medyan		4231,985563041390000	
	Varyans		101094775,199	
	Stn. Sapma		10054,589757865700000	
	Minimum		1336,8000000000000	
	Maksimum		40129,9836467702000	
	Uzaklık		38793,1836467702000	
	Çeyrekler Arası	Uzaklık	8507,4800718337600	
	Skewness		2,047	0,501
	Kurtosis		4,111	0,972

ALTH/ŞUB	Ortalama		4023,020680964940000	1040,026122335300000
	95% Ortalama Güven Aralığı	Alt Sınır	1853,564205571940000	
		Üst Sınır	6192,477156357940000	
	5% Kırpılmış Ortalama		3351,740046152010000	
	Medyan		1930,326277302030000	
	Varyans		22714741,038	
	Stn. Sapma		4765,998430332910000	
	Minimum		673,1225586812400	
	Maksimum		19773,7870072405000	
	Uzaklık		19100,6644485593000	
	Çeyrekler Arası	Uzaklık	3413,7251298832900	
	Skewness		2,328	0,501
	Kurtosis		5,626	0,972
KAT_KON_2016	Ortlama		2,2282	0,05318
	95% Ortalama Güven Aralığı	Alt Sınır	2,1173	
		Üst Sınır	2,3391	
	5% Kırpılmış Ortalama		2,2526	
	Medyan		2,2656	
	Varyans		0,059	
	Stn. Hata		0,24369	
	Minimum		1,44	
	Maksimum		2,56	
	Range		1,12	
	Interquartile Range		0,23	
	Skewness		-1,863	0,501
	Kurtosis		4,840	0,972

Tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde üç seri içinde Skewness ve Kurtosis değerleri (Değerlerin -1 ile +1 arasında olması normal dağılımı ifade eder) serilerin normal dağılmadığına işaret etmektedir. Normallik testi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir¹⁵.

¹⁵ Barbara Tabachnick - Linda Fiddell, *Using Multivariate Statistics* (ABD: Pearson Education International, 2013), 6/68.

Tablo 3: Normallik Testi

Normallik Testi Sonuçları						
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ALTH/ŞUB	0,248	21	0,002	0,737	21	0,000
ALTH/ŞUB	0,251	21	0,001	0,695	21	0,000
KAT_KON_2016	0,204	21	0,023	0,839	21	0,003

a. Lilliefors Significance Correction

Katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar için şube başına altın hesap tutarları ve katılım bankaları şube başına altın hesabı/konvansiyonel bankaların şube başına altın hesabı oranı verileri için ilk olarak normallik testi yapılmıştır. Normallik testi sonuçları önemlilik değeri üç veri seti içinde olasılık değeri 0,05 in altında çıktığı için serilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Normal dağılmayan veriler için yapılacak olan anlamlı farklılık olup/olmadığı tespiti için kullanılacak analizlerden birisi de Mann Whitney U testidir. Seriler için yapılan Mann Whitney U testleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4: Katılım Bankalarının Altın Hesabı Performansı

Test İstatistikleri ^a	
	ALTH/ŞUB KATILIM
Mann-Whitney U	0,000
Wilcoxon W	21,000
Z	-3,503
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,000
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,000 ^b
a. Grouping Variable: V1	
b. Not corrected for ties.	

Altın standardı ve Türkiye'deki altın hesapları hakkında yapılan düzenlemelerden sonra katılım bankalarındaki altın hesaplarında artışın anlamlı olup olmadığı Mann Whitney U testi ile incelenmiştir. Yapılan test sonucuna göre olasılık değerinin 0,05'in altında olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle altın hesaplarıyla ilgili düzenlemelerden sonra katılım bankalarındaki altın hesaplarında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmakta olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Konvansiyonel Bankaların Altın Hesabı Performansı

Test İstatistikleri ^a	ALTH/ŞUB KONVANSİYONEL
Mann-Whitney U	0,000
Wilcoxon W	21,000
Z	-3,503
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,000
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,000 ^b
a. Grouping Variable: V1	
b. Not corrected for ties.	

Konvansiyonel bankalardaki altın hesabı performansları da Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Yapılan test sonucuna göre olasılık değerinin 0,05'in altında olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle altın hesaplarıyla ilgili düzenlemelerin konvansiyonel bankalardaki altın hesaplarında artışla arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Diğer taraftan İslami finans prensiplerine uygun olan altın standardı ve altın hesapları hakkındaki düzenlemelerden sonra sürecin sağladığı avantajın katılım bankalarının yeterince değerlendirilip değerlendirilmediği analiz edilmiştir. İlgili analiz için düzenleme öncesi ve sonrasında katılım ve konvansiyonel banka şubelerindeki altın hesap tutarları karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır.

Tablo 6: Konvansiyonel ve Katılım Bankaları Karşılaştırmalı Altın Performansı

Test İstatistikleri ^a	KAT_KON_2016
Mann-Whitney U	28,000
Wilcoxon W	49,000
Z	-1,323
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,186
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,205 ^b
a. Grouping Variable: V1	
b. Not corrected for ties.	

Konvansiyonel ve katılım bankalarının düzenleme öncesi ve sonrası altın hesapları performansları Mann Whitney U testi ile test edilmiştir. Yapılan test sonuçlarına göre olasılık değerinin 0,05'ten büyük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların altın

hesapları arasında altın hesapları düzenlemelerinden sonra istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sonuç

Dünyada her geçen gün finansallaşmakta olan ekonomilerde, yatırım araçları da hızla finansallaşma eğilimindedir. İslam dünyasında özellikle Türkiye’de gayrimenkulle, borsayla birlikte altın en önemli yatırım araçları arasında gösterilmektedir. Altın yatırımcısı özellikle yatırımlarını fiziki altın özelinde yapmakta iken 2016 yılında AAOIFI tarafından altın standardının yayınlanması ve Türkiye’de bu standart doğrultusunda yapılan ATS ile altın yatırımları farklı bir boyut kazanmıştır. Bu süreçte 4,5 ton yastık altı diye ifade edilen altın sisteme kazandırılmış, son 4 yılda bankacılık sistemindeki altın hacmi de 21 kat artmıştır. Dünya Altın Konseyi verilerine göre Ülkemize 3.500 ton yastık altı altın olduğu düşünüldüğünde finansal sisteme kazandırılmayı bekleyen büyük bir potansiyelin olduğu söylenebilir.

Çalışmada ilgili altın standardının kabul edilmesi ve Türkiye’de kurulan ATS ile birlikte konvansiyonel ve katılım bankaları özelinde altın hesapları performansları değerlendirilmiştir. Ayrıca İslami finans prensiplerine uygun olarak AAOIFI tarafından düzenlenen altın standardı ve Türkiye’de altın hesapları hakkındaki düzenlemelerden sonra sürecin sağladığı avantajın katılım bankalarınınca yeterince değerlendirilip değerlendirilmediği analiz edilmiştir.

2008-2016 yılları arasında büyük artışların yaşanmadığı altın hesapları 2016 yılından sonra 2019 yılına kadar büyük bir artış göstermiş özellikle 2019 yılında trend artarak devam etmiştir. 2016 yılına kadar altın hesapları ortalama 10 milyar TL düzeyinde gerçekleşmişken 2016-2019 döneminde ortalama 40 milyar TL ve son olarak 2020 dördüncü çeyreğinde 213 milyar TL düzeyine ulaşmıştır.

İlgili dönemde katılım bankalarının şube sayılarında yaşanan artış trendinin, katılım bankalarının 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi olduktan sonra pazardan aldığı payda yaşanan artıştan ve katılım bankaları ile ilgili yapılan mevzuat düzenlemelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Katılım bankalarının 2021 ilk çeyreğinde 430 milyar TL düzeyine ulaşan aktif büyüklüğü, toplanan fonlar noktasında ulaştığı % 9,3'lük pay ve % 7,2 aktif büyüklük payı ile trendin aynı yönde ilerleyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Katılım bankalarındaki altın hesapları 2016 öncesinde 1,5 milyar TL do-laylarındayken 2016 yılından sonra artışa geçmiş ve 2020'nin son çeyreğinde 50 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Yaşanan 35 katlık artışla katılım bankaları altın hesaplarının toplam % 25'ine sahip hale gelmiştir. Aktif büyüklüğü noktasında % 7,2 paya sahip olan katılım bankalarının konvansiyonel bankalara göre şube başına altın hesabı noktasında standardın yayınlanma tarihinden

önce ve sonrasında da yaklaşık 2 kat daha iyi performansa sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde standardın yayınlanmasından sonra katılım bankalarındaki altın hesaplarında da konvansiyonel bankaların altın hesaplarında da anlamlı bir artışın gerçekleştiği söylenebilir. Fakat özellikle İslami prensiplere uygunluğu sağlamak amacıyla oluşturulan AAOIFI standardı ve ATS'nin sağladığı avantajı katılım bankalarının yeterince iyi kullanmadığı sonucuna varılmıştır. Son olarak katılım bankalarının konvansiyonel bankalara göre şube başına altın hesapları performansının 2,5 kat üstünlük sağlamasına rağmen bu performansın altın standardı ve Türkiye'deki düzenlemelerle daha da iyileşmediği, dolayısıyla bankaların altın standardı yayımlandığı tarihten itibaren ilgili standardı anlatmakta yeterince başarılı olamadığı ve avantajı kendi lehine değerlendiremedikleri söylenebilir.

Kaynakça

- Akçakın, Mete. "Bankalarda Açılan Altın Depo Hesabından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilme Esasları". *Vergi Raporu Dergisi* 181 (Ekim 2014), 28-34. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRjek16VXdNQT09>.
- Avcı, Ayla. "Enflasyon Ve Döviz Kurlarının Altın Fiyatlarına Etkileri: Türkiye ve Dünyada Altın ve Kuyumculuk Sektörü". *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi* 6/14 (Ağustos 2019), 31-42. <https://dergipark.org.tr/en/pub/assam/issue/48179/550795>.
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu. "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı". Erişim: 10 Şubat 2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160723-6.htm>.
- Canbaz, Mustafa - Suner, Mustafa. "Bankalarda Altın Karşılığı Açılan Mevduat ve Kredi Hesapları İle Bazı Cari İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi". *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/3 (Eylül 2019), 307-329. <https://dergipark.org.tr/en/pub/fesa/article/603400>.
- Cengiz, Emir Kaan. "Lidya Altın Ülke Türkiye Altın Piyasaları". *Uluslararası Katılımlı Altın, Gemoloji ve Kuyumculuk Sempozyumu*. Selcen Doğan. 145-160. Manisa: Salihli Belediyesi Kültür Yayınları, 2015.
- Dumlu, Emrullah. "Fıkhî Açından Altın Hesabı". *Journal of Islamic Law Studies* 20 (Ekim 2012), 237-266. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=a-280ae73-db1b-496c-962d-bb2838727ab8%40sessionmgr4008&bdata=Jmxh-bmc9dHlmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=97923651&db=obo>.
- Düzer, Murat - Önce, Saime. "Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST'te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (Aralık 2017), 637-648. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bseusbed/article/348073>.
- İTO, İstanbul Ticaret Odası. "Katılım Finansında Küresel Fırsat". Erişim: 07 Şubat 2021. https://www.itohaber.com/haber/guncel/214460/katilim_finansinda_kuresel_firsat.html.
- Kamışlı, Melik - Kamışlı, Serap - Temizel, Fatih. "Bölgesel İslami Hisse Senedi Endeksleri Arasındaki İlişkilerin Analizi". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 13/13 (Eylül 2017), 574-587. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijmeh/issue/54601/744497>.
- Ruxton, Graeme. "The unequal variance t-test is an underused alternative to Student's t-test and the Mann-Whitney U test". *Behavioral Ecology* 17/4 (Ağustos 2006), 688-690. <https://academic.oup.com/beheco/article/17/4/688/215960?login=true>.
- Somuncuoğlu, Ünal. "Bankalarda Açılan Altın Depo Hesapları". *Hukuk Köprüsü* 3/6 (Haziran 2014), 427-43. <https://jurix.com.tr/article/4859>.
- Tabachnick, Barbara - Fidell, Linda. *Using Multivariate Statistics*. 6th Edition, ABD: Pearson Education International, 2013. <https://www.pearsonhighered.com/assets/preface/0/1/3/4/0134790545.pdf>.
- Tahsin, Hasan. "Altın'ın Yeni Hareketleri". İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Mecmuası 9/54 (1932), 1380-1387. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/97509>.

Takasbank. "Altın Transfer Sistemi Hizmetleri". Erişim: 03 Şubat 2021. <https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler-1/altin-transfer-sistemi-hizmetleri>.

TCMB, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi". Erişim: 27 Ocak 2021 https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/serieMarket/collapse_4/5898/DataGroup/turkish/bie_kmmbtmv/ ().

WGC, World Gold Council. "Monthly Central Bank Statistics". Erişim: 30 Ocak 2021. <https://www.gold.org/goldhub/data/monthly-central-bank-statistics>.

